

לזכרה של שרה קמינקר

ד"ר טובי פנסטר

דויד, איתן ודני, משפחות פוקס וקמינקר, אורחים נכבדים, "לזכרה של שרה קמינקר" הוא צרוף מילים שעדיין לא נתפס, אולי קצת מצמרר ובוודאי מעציב מאוד. גם עכשיו בעודי עומדת כאן ומדברת לפניכם באולם זה נדמה לי כי כל רגע שרה תכנס באחת מהכניסות המרשימות שלה, בבגדיה ועדייה המיוחדים שהדגישו תמיד את יופייה, נשיותה והכריזמה שהיא הקרינה. זו הייתה שרה, אישה יחידת סגולה, אשת מקצוע בעלת יוזמה ומעוף, דמיון והעזה ואישה יפה ומרשימה שלרגע לא שכחה ולא נתנה לנו לשכוח את מנעמי החיים. אני רוצה ליחד את הדקות הבאות להזכיר את ההיבטים האלה באישיותה.

במהלך הקריירה המקצועית של הקדישה שרה את מרצה וזמנה להבנה אחרת של יחסי הגומלין המורכבים שבין המתכנן, מקצוע התכנון והקהילה שבעבורה נעשית התכנית. לכל אורך פעילותה המקצועית, שהחלה בתחילת שנות ה-70 בעבודתה בעיריית ירושלים כמתכננת ערים ומאוחר יותר כמנהלת אגף לתכנון פרויקטים מיוחדים, שרה התוותה מערכת יחסי גומלין בין המתכנן לקהילה שהתאפיינה בראיה שונה ומעיזה, ראייה שהדגישה את מעורבות הקהילות בתהליכי תכנון. במיוחד התבטא הדבר בפרויקט תכנון השכונות הפלשתיניות במזרח העיר. היא בחרה בצוותי עבודה שכללו אדריכלים פלשתינאים ויהודים עולים חדשים ויצרה מסגרת תכנונית אשר התבססה על דיאלוג עם האוכלוסייה בעיקר בשכונות: צור באחר, א – טור, ג'אבל מוכבר, בית חנינא וסילוואן ולימים עיסויה שאתם יצרה קשרים אישיים קרובים. היום זה נשמע קצת אוטופי ואולי לא מציאותי ביום יום הקשה והמורכב שאנו חווים בעיר אבל חשוב להזכיר כי שרה למעשה יישמה בעבודתה בשנות ה-70 עקרונות רבים של תכנון מסנגר ומה שאנו מכנים היום תכנון אלטרנטיבי, הליך שאנו היום בעמותת 'במקום' נערכים ליישמו.

בהמשך הערב נשמע עוד הרבה על הפעילויות השונות והמגוונות של שרה במהלך הקריירה המרשימה שלה: בעבודתה בשכונת בקעה יחד עם הד"ר מירון בנבנישתי כמנהלת היחידה לתכנון קהילתי או בעבודתה ב-1984 עם יוסף גדיש על הקמת המנהלות השכונתיות בירושלים שלימים היא שימשה כמנכ"ל המנהלות כפי שנשמע ממר אבי ערמוני, על עבודתה הצמודה עם קהילת עיסויה כפי שיספר השיח דארוויש או על פעילותה כחברת מועצת העיר ירושלים מטעם מפלגת ר"צ כפי שנשמע מהגב' ענת הופמן ועל פעולות רבות אחרות שתקצר

היריעה להזכיר כאן. אבל אני רוצה לייחד את דברי לקשר של שרה לעמותה שלנו 'במקום' – מתכננים למען זכויות תכנון.

מאז לכתה של שרה ואולי בשל לכתה והשיחות שאנחנו מנהלים עליה ועל מקומה בעמותה שלנו, ועל החור שנפער בתוכנו, מסתבר יותר ויותר עד כמה אנחנו למעשה ממשיכי דרכה אם לא לומר מבצעי חזונה. אפילו באופן שבו נולד הרעיון של הקמת העמותה אפשר היום למצוא את הזרעים שזרעה שרה. אתם תשמעו על כך בהרחבה מחיים יעקובי שעבד אתה על תכנון אלטרנטיבי לשבט ג'הלין אבל כדאי להזכיר כבר עכשיו שהרעיון שאפשר לתכנן אחרת, שאפשר לקיים קשר אחר של "מתכנן – תכנון וקהילה" נטמע כבר אז בפרויקט זה. שרה למעשה הראתה זאת הלכה למעשה, שאפשר לשתף קהילה כפרטנר שווה, כשותף בתהליך של תכנון שקובע את חיי היום יום שלה. זאת הייתה שרה בעבודתה המשותפת עם חיים שהראתה שאפשר לא רק לדבר אחרת אלא גם לעשות אחרת. ואז בערב חרפי אחד שישבנו חיים יעל ואני על מרק מהביל עלה הרעיון להקים עמותה שתקדם תכנון מסוג אחר, תכנון מסוגר ואלטרנטיבי ומכאן ועד להקמתה ב-1999 קצרה הדרך. היום, אנו עמותה שפעילים בה עשרות רבות של אדריכלים, מתכננים, גיאוגרפים, סוציולוגים ואנשי קהילה, עמותה שמטרתה לקדם שוויון זכויות וצדק חברתי בנושאי תכנון ופיתוח. על הזכות לשוויון, הזכות לדעת והזכות להשפיע נלחמה שרה במהלך עבודתה המקצועית, אנחנו ב'במקום' מנסים ליישם את חזונה ולפעול בתחום התכנון והקהילה, בתחום החינוך ובתחום הפעילות הציבורית בכדי לקדם מטרות אלו, להלחם באפליה, בהזנחה ובמצוקה שהיו עיקר מעיניה בכל שנות פעילותה.

שרה חסרה לנו מאוד. רק לפני כשבועיים קיימנו סדנא של 'במקום' כדי לדון בהשלכות של הכנת תכניות אלטרנטיביות על פעילות העמותה. היו רגעים במהלך הדיונים שזה פשוט התבקש לשמוע מה היא חושבת, לשמוע את קולה העמוק ואת דיבורה האיטי, את הנסיון וחכמת החיים, אפילו לשמוע את האישור שב- sure – וב- wonderful שלה שכל כך חסר. וגם מה שחסר לנו זו היכולת שהייתה לשרה לא לשכוח את הדברים הטובים בחיים (מנעמים זו מלה קצת עם קונוטציה בורגנית שלילית לדעתי), את העניינים הקטנים הכאילו לא חשובים של למשל אסתטיות ונשיות. רק אישה כמו שרה יכלה באמצע דיונים סוערים לשאול כך בשקט: "טובי? התלתלים שלך, זה טבעי?" ואז כאילו באופן טבעי לחזור ולדון בנושאים הקשים של החיים. זוהי שרה בשבילי ובשבילנו ואנחנו חסרים אותה מאוד. ואולי הנחמה היחידה היא שבאיזה שהוא אופן אנחנו היום ממשיכים אותה, ממשיכים את חזונה ואולי אף מנסים להגשים את תפיסותיה השונות על תפקיד המתכנן, על תכנון ועל הקשר ההדוק שיש לקיים עם הקהילה. יהי זכרך ברוך!